

belyse baggrunden for opstanden, modsætningen mellem Christian 2. og adelsaristokratiet, altså motiverne i egentligste forstand. Derved får bogen et noget begrænset sigte, idet det kan være vanskeligt at holde motiverne ude af analysen, når man vil forstå et så sammensat begivenhedsforløb som Christian 2.s fald. Men sættes de indvundne resultater ind i en større sammenhæng, hele Christian 2.s politik, ikke blot over for hertug Frederik, Lübeck og adelen, men også over for den nordiske union og borgerne, vil man formentlig kunne nå til en mere sammenhængende forståelse af Christian 2.s regeringstid og dermed af hændelsesforløbet i 1523. Så vil også baggrunden i det datidige danske samfund kunne komme med, forhold, der bevidst har måttet udelukkes i denne bog, og man vil få et større perspektiv frem.

Som et tillæg bringes en gengivelse og en analyse af det berømte »sammensværgelsesbrev«, som en del jyske råder og menige adelsmænd udstedte i Viborg 21/12 1522. Det anføres, at brevet i sin helhed har været trykt af Hans Gram, »dog ikke ganske fejlfrit«. Det samme kan siges om Mikael Venges gengivelse, der er præget af en del tryk- og læsefejl, herunder en gennemgående misforståelse af forkortelsestegnet for »eth«, således at ordet »det«, »theth«, er blevet til det uforståelige »thz«.

Ole Degn.

Århus domkapitels jordebøger, I. Jordebøgerne 1600–1663. Kilder til kirke- og præstegodsets historie. Udgivet ved Poul Rasmussen. (Landbohistorisk Selskab, København, 1972). 200 s.

Det i 1952 stiftede Udvalget for Udgivelse af Kilder til Landbefolkningens

Historie, siden 1968 betegnet Landbohistorisk Selskab, udgav allerede i 1960 i rækken »Kilder til kirke- og præstegodsets historie« en jordebog, Århusgård og Åkær lens jordebog 1544, ved arkivar Poul Rasmussen. Senere, i 1964, fulgte ved samme udgiver Silkeborg lens jordebog 1586.

Nu foreligger med Poul Rasmussen som udgiver endnu et bidrag til godshistorien i Århus stift: en udgave af Århus domkapitels jordebøger 1600–1663.

I indledningen til udgaven gives en længere redegørelse for de enkelte jordebøger, deres form, datering og proveniens og deres forhold til hinanden og til tabte forlæg. Desuden bringes en oversigt over domkapitlets adkomstbreve med henvisninger til trykte kildesamlinger eller til originalerne i Århus domkapitels arkiv i Landsarkivet for Nørrejylland.

Kildesamlingens tekst er ikke en kildeudgave i egentlig forstand. Teksten medtager alle adækvate oplysninger fra to af jordebøgerne og hovedparten af en tredje samt en del oplysninger fra en fjerde; de bringes dog ikke hver for sig, som kildestykker, men sammenarbejdet, således at der i det hele kun forekommer én samlet topografisk opstilling, hvor hver enkelt af de godt 800 ejendomme i domkapitlets meget omfattende jordegodsmasse kun forekommer én gang. Dette er en i høj grad praktisk publiceringsform; den sparer en mængde plads, idet man undgår urimeligt mange gentagelser, og for benytteren er det en stor hjælp, at man kun skal søge en bestemt ejendom ét sted i et enkelt topografisk system. Man får her alle relevante oplysninger og kan følge ændringer i ejendoms- og fæsteforhold gennem mere end et halvt århundrede.

I en kommentar til teksten beskæftiger Poul Rasmussen sig med udgangspunkt i selve teksten med domkapitlets erhvervelser og afståelser af ejendomme 1600–1663, dels kronologisk, dels geografisk fordelt; han behandler de interne mageskifter og skildrer de enkelte beneficiers og fonds godshistorie 1600–1663. Dermed giver han allerede nogle hovedtræk af domkapitlets godshistorie og viser, hvad dette materiale vil kunne bruges til.

Denne jordebogsudgave har dog interesse ikke blot for godshistorien og for landbrugshistorien; de mange navne på fæstere og ejendomme vil være af interesse også for personalhistorikere og lokalhistorikere. Personregistret medtager dog kun navne på personer af adels- og borgerstand, der afstod gods til eller erhvervede gods af kapitlet eller besad kapitlets beneficiar.

Udgaven skal omfatte endnu et bind, indeholdende jordebogen 1315, de bevarede brudstykker af andre middelalderlige jordebøger, en rekonstrueret jordebog 1536 m. m.

Ole Degn.

Ebbe Gert Rasmussen: *Kilder til Bornholm 1658*. (Udgivet af Bornholms historiske Samfund, Rønne, 1972). 173 s.

I 1967 udsendte adjunkt, cand. mag. Ebbe Gert Rasmussen en skildring af begivenhederne under den svenske besættelse af Bornholm i 1658 (jfr. Historie, VIII, 1968–70, s. 379). Bogen gav en indgående analyse af det svenske styre, dets etablering og baggrund, og af den bornholmske opstand i december 1658. I tilslutning til fremstillingen var planlagt et tekst-

bind, der skulle indeholde det vigtigste, fortrinsvis svenske kildemateriale til belysning af begivenhederne.

Det er dette bind, der nu foreligger. Kilderne er opstillet i to grupper, kilder vedrørende det svenske styre (s. 13–117) og kilder vedrørende den bornholmske opstand (s. 118–162). De svenske kilder, der i begge grupper er placeret først, udgør godt to tredjedele af materialet. Opstillingen følger i visse hovedtræk fremstillingen i bogen fra 1967. Her kunne kildesamlingen ved en opstilling i hovedgrupper med overskrifter og ved en fortegnelse over teksterne have vundet i overskuelighed.

Kildesamlingen, der indeholder en del faksimilegengivelser af aktstykker, afsluttes med et personregister og et sag- og stedregister.

Ole Degn.

Holger Munk: *Hasselskoven*. En skov- og landbrugskulturhistorisk studie fra Sydsjælland i 1660–1700. (Udgivet af Holger Munk, 1969). 250 s.

Holger Munk beretter i denne bog et interessant stykke dansk kulturhistorie. Skuepladsen er begrænset til nogle få sogne under det Vordingborgske rytterdistrikt, og emnet kan synes beskedent, men Munk breder sig i sin fortælleglæde ud til mange sider og kommer til at berette om meget andet end skove og skovvækster – landbohistorie, retshistorie, naturhistorie, personalhistorie, alt det kommer bogen til at omfatte. Men hovedsagen er naturligvis fortællingen om de sydsjællandske bønders udnyttelse af underskoven først og fremmest ved at fremhjelpe en frodig hasselunderskov, som kunne give